

Què passa amb les rates de Sa Dragonera?

La destrucció de l'hàbitat i la introducció de fauna al·lòtona són, segons la Unió Internacional per a la Conservació de la Naturalesa (UICN), les dues causes principals d'extinció d'espècies al món. L'ordre s'inverteix quan xerram d'illes, on els animals introduïts per l'home han causat una gran quantitat d'extincions absurdes i, en molts casos, segurament evitables. Les rates són una d'aquestes espècies que els humans hem anat escampant per tot el món i que, a causa de la seva gran capacitat d'adaptació i caràcter generalista, han provocat grans alteracions a la flora i fauna local allà on han estat introduïdes.

Després de molts anys de campanyes de control de la població de rates a l'illa mallorquina de sa Dragonera, sovint sense gaire convicció, per aquest 2011 es va anunciar la utilització d'un sistema nou, tot i que ja emprat i provat amb èxit a altres llocs del món, especialment a Nova Zelanda, que suposaria l'eradicació de les rates presents a l'illa. Aquest ambiciós projecte pretén exterminar tota la població de rates, fet impensable fa poc temps, amb dues aplicacions massives i generalitzades d'un producte anticoagulant (brodifacoum).

Les primeres informacions extraoficials de què disposam indiquen que l'objectiu fonamental d'acabar amb la població de rates potser s'haurà assolit. Però a part d'aquest resultat l'actuació ha generat altres conseqüències. Què ha passat per què una feina desitjada i reclamada per tot el món naturalístic hagi derivat en un conjunt de situacions esperpèntiques amb denúncies de partits, dimissions dins la Conselleria de Medi Ambient i Mobilitat i fins hi tot preguntes al Parlament?

Durant tot aquest procés hem estat molts els qui hem hagut d'escoltar la pregunta "què passa amb les rates de sa Dragonera?". L'embull que s'ha creat ens ha sorprès a tots. El pitjor de tot ha estat l'aflorament públic dels greus problemes que semblen existir dins la Conselleria, com si ningú no veiés més enllà del que té damunt la taula i que es transmeti la impressió que, per aconseguir el fi desitjat, els mitjans i les formes no siguin per ells gaire importants. Però des d'aquí pensam que sí, que les formes sí són importants i s'han de seguir les normes i s'han d'escoltar les objeccions i advertències, fins i tot quan la finalitat és la desitjada per molts perquè, fins i tot, la majoria també pot estar equivocada.

El paper de les administracions en la protecció de la natura ha de ser exemplaritzant i rigorós. No pot ser que es doni aquest espectacle i s'embulli l'opinió pública amb missatges poc clars, i en alguns casos contradictoris, en un tema tan delicat com aquest.

CATI ARTIGUES

El corb marí

Per David García, Félix de Pablo i Jordi Muntaner

OLIVER MARTÍNEZ

El corb marí (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) és una au estretament lligada a la mar, on s'alimenta de peixos que captura bussejant, i al litoral, on cria formant colònies, normalment integrades per nombroses parelles, a penya-segats marins i a illots apartats.

Les poblacions atlàntiques i mediterrànies pertanyen a subespècies diferents que es difereixen en la mida i coloració. Les presents a la costa atlàntica i cantàbrica pertanyen a la subespècie nominal *P. a. aristotelis*, mentre que les poblacions asentades a la conca mediterrània i al mar Negre estan integrades dins la subespècie *P. a. desmarestii*. Pel que fa a les tendències poblacionals d'ambdues subespècies, la situació de *P. a. aristotelis* contrasta enormement amb la del mediterrani, que ha experimentat un increment dels seus contingents reproductors al País Valencià, Catalunya i Balears.

A les Illes Balears l'espècie està àmpliament distribuïda per les costes de les quatre illes (Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera) i per la major part dels illots perifèrics. Els resultats obtinguts durant el cens realitzat el 2007 donaren una estima de 2.017 parelles, repartides de la forma següent: 1.397 a Mallorca i Cabrera, 239 a Menorca, 121 a Eivissa i 260 a Formentera. Balears acull la població més important d'efectius reproductors de la subespècie *desmarestii* del territori espanyol, ja que la resta dels reproductors no arriben al centenar de parelles, distribuïdes de forma discontinua pel litoral mediterrani peninsular i illots propers, i la major part

queden relegades a la costa de València i de Catalunya, amb tan sols 25 i 41 parelles, respectivament.

La fenologia reproductiva del corb marí se caracteritza per presentar una gran asincronia entre les colònies i fins i tot entre les parelles d'una mateixa colònia. Les primeres postes tenen lloc durant el mes de desembre - són molt excepcionals abans d'aquesta data - però és entre gener i març quan se'n produeix la major part i, en menor grau, durant l'abril, i les més tardanes poden donar-se al maig i juny. Una sèrie d'estudis apunten que les condicions atmosfèriques condicionen el començament del període de cria. A les Balears, nidifica a penya-segats marins inaccessibles i als illots propers. La disponibilitat de llocs per a la nidificació a les Balears no suposa un factor limitant, gràcies a una orografia concordant amb els requeriments ecològics d'aquesta espècie. La major part dels nius s'ubica a cornises de penya-segats marins, i, en menor mesura, a l'interior de petites cavitats i davall grans blocs. També situen els seus nius davall d'arbusts, a algunes colònies assentades a illots i a determinats penya-segats i talussos costaners. Els corbs marins disputen per les zones de nidificació més adequades i són els adults experimentats els que arriben abans a les colònies per ocupar aquestes localitats, per la qual cosa els joves queden relegats als pitjors emplaçaments. Construeixen nius d'estructura voluminosa i sòlida majoritàriament amb materials vegetals disponibles a les proximitats. La posta és normalment de tres ous i el període d'incubació dura aproximadament uns trenta dies. Alguns resultats obtinguts a les Balears sobre l'èxit reproductor mitjançant el seguiment de nius, mostren que es dona un major fracàs en l'eclosió dels ous que en la supervivència dels polls, entre l'etapa d'eclosió i l'emancipació; si bé es desconeix el grau de supervivència d'aquests

polls una vegada han abandonat els nius i durant el seu primer any. Cal recordar que l'èxit reproductor sembla estar associat a les condicions atmosfèriques, especialment la pluja i el vent, que arriben a incidir en el desenvolupament dels polls, motiu pel qual es poden donar importants fluctuacions interanuals segons les condicions que es presentin. En determinades circumstàncies, alguns adults opten per agafar-se anys sabàtics quan no presenten les condicions físiques necessàries per assumir la nidificació. Aquesta pot ser una de les causes perquè els censos de reproductors pateixen variacions interanuals. Per això, aquests descensos poblacionals no haurien de ser atribuïts, sistemàticament, a una mortaldat de reproductors, sinó que també podrien ser deguts a condicions adverses durant l'hivern que hagin impedit arribar a un nivell òptim de reserves energètiques a una part de la població per afrontar el període reproductor.

Quant a l'alimentació, és una au principalment piscívora. Per a localitzar

els peixos submergeix el cap diverses vegades fins que localitza una presa i, posteriorment, es capbussa amb un petit salt a la superfície de l'aigua per a perseguir-la, propulsant-se amb les potes palmades, estirant el coll i, finalment, capturant-la amb el seu potent bec acabat en un agut ganxo. Captura les preses petites en el fons i les consumeix immediatament, mentre que els peixos de major mida els du a la superfície, on pot manipular-los més còmodament. Aquestes immersions solen arribar fins als 30 metres i poden durar alguns minuts. Actualment, no es coneix la composició de la dieta d'aquesta espècie a l'arxipèlag, si bé tot indica que captura decàpodes i peixos de diferents mides, majoritàriament de la família dels làbrids. Pot haver variacions estacionals en la seva dieta a causa de canvis a les àrees d'alimentació. Tot i que es tracta d'un aucell amb una àmplia flexibilitat a l'hora d'escollir zones per alimentar-se, a les Balears probablement deu pescar de forma predominant a les praderies de posidònia, on troba una disponibilitat important de preses.

Aquesta espècie és present durant tot l'any a les Balears, si bé hi ha un flux d'exemplars entre les illes i la costa peninsular, especialment quan finalitza el període reproductor. Aquesta dispersió sembla que és més acusada en els joves de primer any, que realitzen moviments dispersius de llarga distància, tant entre illes com cap a la costa llewantina, concretament cap a Catalunya i València. Actualment es desconeix la magnitud de la fracció de població de les Balears que realitza aquests desplaçaments, tant de joves emancipats com d'adults. Malgrat aquestes dispersions, la majoria dels exemplars retornen a les seves colònies per criar i mostren una elevada filopàtria.

Es possible que la millora de les poblacions reproductores d'aquest corb marí en el litoral mediterrani peninsular sigui a causa del paper que pot estar desen-

Marcatge amb anelles de lectura a distància

L'any 2003 va començar a Menorca un projecte d'anellament d'exemplars de corbs marins joves i adults amb anelles plàstiques de lectura a distància, al qual es van afegir als anys següents les illes de Mallorca, Eivissa, Formentera i Cabrera.

S'han utilitzat anelles plàstiques de color blanc amb dígits negres (lletres i números) que és possible llegir a certa distància amb l'ajut de prismàtics o de telescopi.

L'objectiu principal del projecte és determinar l'ús de l'espai i els moviments dels exemplars immadurs des que abandonen el niu fins que tornen ja adults al tercer any de vida, incidint especialment en la seva ecologia dispersiva i les àrees d'assentament temporal. A més d'aquests objectius principals, l'anellament amb anelles de lectura a distància també serveix per determinar les taxes de supervivència dels exemplars i la importància de les diferents causes de mortalitat, si bé per això és necessari un elevat nombre d'exemplars anellats i de recuperacions.

Malgrat que el nombre d'aus anellades no és molt elevat (menys de 250 exemplars) ja es poden extreure les primeres conclusions. Així, alguns polls nascuts a les Illes Balears realitzen moviments dispersius cap a la Península Ibèrica, tot i que no es pot quantificar quin percentatge dels polls nascuts a les nostres illes tenen aquest comportament; d'altres romanen a la mateixa illa on han nascut i una altre fracció es dispersa per les illes de l'arxipèlag. Es desconeix encara quant de temps romanen aquests joves a la Península Ibèrica, si uns mesos, uns anys o si alguns acaben per instal·lar-se a les costes peninsulars. En aquest sentit, l'augment actual de la majoria de poblacions assentades a la costa del llevant peninsular ibèric pot ser a causa d'exemplars insulars en dispersió que s'assenten per aquest litoral peninsular.

Els principals llocs del mediterrani peninsular on s'han efectuat observacions d'exemplars marcats han estat les costes de la província de Girona, les costes de Garraf (situades a la província de

Barcelona), i les d'Alacant i Múrcia. Sembla que hi ha una certa tendència dels joves a desplaçar-se cap a un lloc o un altre depenent del seu origen, si bé és necessari confirmar aquesta tendència amb una major quantitat de dades. Si és certa aquesta tendència dispersiva, els exemplars del nord de l'arxipèlag - Menorca - es desplaçarien majoritàriament cap a les províncies de Girona i Barcelona, mentre que els exemplars provinents del sud de l'arxipèlag - Eivissa i Formentera - es desplaçarien majoritàriament cap al litoral més al sud, a les províncies d'Alacant i Múrcia.

Per tal d'obtenir una major i millor quantitat de dades és necessari incrementar el nombre d'exemplars anellats i de recuperacions. Això permetria confirmar algunes de les hipòtesis amb les quals es treballa actualment, i millorarien de forma important els coneixements sobre l'ecologia d'una subespècie que té una part molt important de la seva població a les nostres costes. Aquesta situació ens dona una gran responsabilitat en la seva conservació.

Recuperacions de corb marins anellats a les Balears en funció de cadascuna de les illes on varen ser anellats.

JOAN SANS, AMICS DE LA PESCA A PULMÓ LLIBRE

volupant la població de les Balears, com a focus de dispersió de parelles cap a aqueixes colònies. Per tant, les colònies de l'arxipèlag passarien a jugar un paper fonamental en l'establiment de noves colònies i la recuperació de l'espècie fora de les costes de les Balears, tot i que no s'ha demostrat que aquest fet estigui succeint, com tampoc la magnitud d'aquests reclutaments.

Fins fa poques dècades, els proble-

mes de conservació del corb marí eren la captura d'exemplars i la recol·lecció d'ous i de polls per al consum humà, especialment dels pescadors, que els utilitzaven com a font d'alimentació secundària. En l'actualitat, aquesta pràctica ha desaparegut.

Actualment persisteixen una sèrie d'amenaques que incideixen sobre els corbs marins a les aigües balears, tot i que no es té ben avaluat el grau de repercussió que exerceix cada una d'aquestes amenaces sobre les seves poblacions. La mort d'exemplars en els ormejos de pesca, especialment a les arts de xarxa com el tremall, i les arts fixes tipus morunes, és, probablement, una de les principals causes de mortalitat. Aquests accidents repercuteixen especialment sobre els joves que, en intentar capturar els peixos atrapats a les xarxes, moren ofegats en emmallar-se en elles. També juguen un paper devastador les xarxes abandonades, que continuen capturant peixos durant un període posterior a la seva pèrdua i provoquen, a la vegada, la captura accidental d'exemplars de corb marí. Malgrat tot això, sembla que aquestes incidències no representen una amenaça seriosa sobre la dinàmica poblacional d'aquesta au marina.

La possible disminució d'algunes preses que se suposen part important en la dieta de determinades colònies de corb marí a Balears pot arribar a causar estralls en la productivitat de la colònia. La falta d'informació actual sobre l'alimentació d'aquest aucell marí repercuteix notablement a l'hora de poder avaluar aquest ti-

pus d'incidència.

Les alteracions de diversa índole dels hàbits de nidificació i d'alimentació, com són les extraccions d'arena a trams costaners i la construcció de ports i infraestructures urbanístiques costaneres han suposat la reducció de la distribució d'aquesta au marina al litoral balear.

El corb marí està inclòs al Catàleg Nacional d'Espècies Amenaçades (CNEA) com a vulnerable, i es considera com a vulnerable al Llibre Vermell de Vertebrats de les Illes Balears. El Govern de les Illes Balears aprovà el 2007 un Pla de Maneig de l'espècie, que preveu el seguiment i cens periòdic de les poblacions i una sèrie d'actuacions i estudis per garantir la permanència d'aquesta au marina al litoral de l'arxipèlag balear. •

Bibliografia consultada

Álvarez, D. & Velandó, A. 2007. El cormorán moñudo en España. Población en 2006-2007 y método de censo. SEO/BirdLife. Madrid.

Muntaner, J. 2004. Cormorán moñudo, *Phalacrocorax aristotelis desmarestii*. En, A. Madroño, C. González y J.C. Atienza (eds.). Libro Rojo de las Aves de España. Dirección General para la Biodiversidad-SEO/BirdLife. Madrid

Muntaner, J. & Mayol, J. 2007. Pla Balear de Maneig de la gavina roja *Larus audouinii* i del corbmari, *Phalacrocorax aristotelis*. Sèries: Plans d'Espècies catalogades. Quaderns de Natura. Govern de les Illes Balears.

I aquí, què hi veus?

Què ens diuen els detalls de la imatge sobre aquest cucui?

Per **Pere J. Garcias**

1 Les plomes de la gola estufades ens indiquen un estat d'excitació.

2 La col·locació dels dits, dos endavant i dos endarrere, és a dir una postura zigodàctila, és característica de diversos ordres d'aus com els cuculiformes i psitaciformes, entre d'altres.

3 El color gris del pit ens indica que és un mascle. Les femelles el tenen tenyit de bru o, fins i tot, hi ha una forma quasi roja que sols es dona a les femelles.

4 La postura "ales caigudes" és característica d'aquesta espècie; de fet, quan està posada en una branca dona la sensació que caurà d'un moment a l'altre.

5 La coa llarga la sacseja de costat a costat i l'obri com un ventall quan emet el seu cant territorial.

6 Per a cantar i defensar el territori sempre cerca branques molt visibles, sovint al capcurucull dels arbres o pals i tanques.

Cuculus canorus, quin nom més rar!

Ja ha arribat la primavera amb les seves al·lèrgies, floracions espectaculars, aucellons cantaires, mamífers zelosos... i l'astènia. Precisament com que en sóc una víctima, avui no estic molt fener i el nom que us duc és el del cucui, molt adient per les dates en què estem. *Cuculus canorus*, en principi no és molt rar ni mal de pronunciar. *Cuculus* ve del nom llatí que rebia l'au i *canorus* deriva del verb llatí *canere*, és a dir, cantar. Així el nom

complet és cucui cantaire o melodiós. Així de fàcil i rotund. No està gens mal aplicat, ja que el nom genèric és onomatopèic i aquesta característica és l'única que es té en compte per anomenar-lo en moltes de llengües; en català *cucut*, en portuguès, gallec i castellà *cuco*, en basc *kuku*, en italià *cuculo*, en francès *coucou*, en anglès *cuckoo*, en alemany *kuckuck*, en neerlandès *koekoek*, en danès *gøg*, en finès *käki*, en islandès *gaukur*, en suec

gök, en noruec *gauk*, en txec *kukačka*, en polonès *kukulka* i ja no segueix més. És curiós que en castellà també se l'anomena *cuclillo* seguint l'exemple del llatí, ja que la desinència *-ulus* indica diminutiu i el nom real seria *cucuiet*. Potser en aquest cas s'ha duit massa enfora la traducció literal, que de cucuiet en té poc aquest bergant! •

OLIVER MARTÍNEZ